PŘÍSPĚVEK K DISKUSI O APLIKACI EKONOMIE V PRÁVU

Luboš Smrčka*

Jan Broulík a Jan Bartošek: Ekonomický přístup k právu

Praha: C. H. Beck, 2015. 198 stran. ISBN 978-80-7400-573-2.

Cílem knihy je doplnit existující právní diskurz o další z možných pohledů na právo, a to o ekonomický, který umožňuje formovat právo tak, aby lidská společnost prosperovala. Předkládanou monografii autorů Broulíka a Bartoška můžeme v prostředí České republiky označit za průkopnickou, a tudíž je monografie sama o sobě unikátní. Publikace a její autoři se snaží bojovat proti předsudkům a mýtům, které v České republice panují okolo ekonomické analýzy práva (známé také pod běžným anglickým termínem Law & Economics). Cílem nebylo předložit kompilaci světových, nejčastěji amerických učebnic a článků v češtině, ale zaměřit se na okrajovější oblasti, kterým ani v zahraničí není věnována dostatečná pozornost, ale přesto mohou být pro ekonomický přístup k právu zásadní.

Ekonomický přístup k právu (úžeji Law & Economics) je zatím v České republice spíše odmítán, i když diskuse probíhají, a právě recenzovaná monografie hodlá do diskuse významně zasáhnout, a to prostřednictvím rozboru ekonomického a právního přístupu, přiblížení možných funkcí ekonomie v právu a v neposlední řadě zasazením Law & Economics do evropského, konkrétně českého prostředí, které se od amerického výrazně liší. Jedním z východisek publikace je předpoklad současného nepochopení a neznalosti východisek ekonomie a její možné aplikace na právo, a tak publikace přibližuje jak pohled právníků, tak pohled ekonomů, hledá vzájemné styčné a třecí plochy často vznikající z nedorozumění. Tak jako ekonomie v 60. letech 20. století našla výklenek v právu a dala vzniknout interdisciplinárnímu odvětví ekonomického přístupu k právu, tak i tato publikace našla svou niku na trhu odborných publikací.

Kniha je rozdělena do deseti hlavních kapitol doplněných o úvod, věnující se důležitosti tématu, snahám autorů a používané terminologii, a závěr, shrnující možné využití ekonomické analýzy práva jak v akademickém prostředí, tak v reálné „soudcovsko-právní“ praxi. Kapitola první *Rozdíly a shody mezi právním a ekonomickým uvažováním*

* **Luboš Smrčka** (lubos.smrcka@vse.cz), Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská.

řeší problém rozdílného pohledu ekonomů a právníků na svět a snaží se ho odstranit vysvětlením nejen rozdílů, ale i podobností v metodologii obou disciplín. Kapitola druhá *Různé funkce ekonomie v právu* přibližuje, k čemu je možné použít ekonomii v kontextu práva, dále je zaměřena na aktéry jak z ekonomického, tak právního prostředí, kteří mohou využít Law & Economics, a v neposlední řadě vše ilustruje na konkrétních právních odvětvích, z nichž některá, jako například právo hospodářské soutěže, jsou tradičně spjata s ekonomickou analýzou práva a jiná naopak jako smluvní nebo ústavní právo mohou ekonomii začít nově využívat. Kapitola třetí *Některá obvyklá nedorozumění o ekonomické analýze práva* se snaží odstranit konflikty mezi právníky a ekonomy, které jsou dány rozdílnou terminologií, metodologií, způsobem uvažování a nedostatečnou komunikací mezi oběma tábory. Autoři uvádějí na pravou míru některé mylné představy právníků, například že ekonomie není totéž co ekonomika; ekonomie není věda o penězích; ekonomie netvrdí, že právo je zbytečné; ekonomická analýza práva není jen o prosazování efektivnosti do práva či ekonomická analýza není nekompatibilní s jinými přístupy k právu. Kapitola čtvrtá *Některé základní koncepty Law & Economics hlavního proudu* seznamuje s problémem transakčních nákladů a s nimi souvisejícím Coasovým teorémem formulovaným v jednoduché i komplikovanější verzi, na něž navazují možnosti aplikace práva, a s pojmem efektivnost, jež v normativním proudu řeší možnosti měření a vyjádření přes standardní pojetí v podobě paretoovské efektivnosti, Kaldorova a Hicksova kompenzačního kritéria a maximalizace bohatství k dalšímu pojetí efektivnosti snažícímu se o dynamizaci stavu. Kapitola pátá *Varianty ekonomického přístupu k právu* představuje základní soudobé přístupy od ústřední školy chicagského hnutí Law & Economics, stojícího na počátku všeho a respektující standardní neoklasickou mikroekonomickou cenovou teorii přes newhavenskou školu soustředěnou kolem Calebresiho na Yalu, upozorňující na tržní selhání vyžadující vládní intervence, k teorii veřejné volby naopak přijímající státní intervence značně skepticky, a k nové institucionální ekonomii, která se vymezuje proti hlavnímu proudu ekonomie, ale přitom má určitý překryv s ekonomickou analýzou práva. Pokračuje přes rakouské libertariány, kteří odmítají matematizaci a naopak přijímají vyšší míru psychologizování, a dostává se k behaviorální ekonomické analýze práva brojící proti plné racionalitě ekonomických aktérů, jejíž vliv byl na právo Spojených států díky představiteli C. R. Sunsteinovi jako vedoucímu Úřadu pro informace a regulatorní záležitosti významný. Kapitola šestá *Ekonomický přístup k právu v USA a Evropě* dokumentuje rozdíly mezi živým Law & Economics v USA a sotva existujícím ekonomickým přístupem k právu v Evropě, snaží se hledat vysvětlení stavu v institucionálním uspořádání, soudnictví, právní kultuře, roli akademických institucí, znalostech a dovednostech, vlivu významných představitelů a nakonec nastiňuje možnou optimistickou budoucnost Law & Economics v Evropě. Kapitola sedmá *Ekonomický přístup a české právo* se zaměřuje na české prostředí v minulosti, kdy možná překvapivě k sobě ekonomie a právo měly velmi blízko při spojení se jmény Albín Bráf nebo Karel Engliš, a v současnosti, kdy se po zvratech daných založením Vysoké školy obchodní, německou okupací a obdobím socialismu příliš k ekonomickému přístupu k právu nevracíme kvůli jeho nepochopení, neznalosti ekonomie apod. A tak se ekonomická analýza práva spíše

etablují na ekonomických než na právnických fakultách, kde bezpochyby stále chybí dostupná učebnice v češtině. Kapitola osmá *Ekonomická analýza práva v Polsku* naopak ukazuje protiklad k České republice. V Polsku je možné obor ekonomické analýzy práva považovat za živý, rozvíjející se, přítomný na ekonomických i právnických fakultách. Kapitola devátá s názvem *Aplikace: hodnocení dopadů regulace (RIA)* je kritickým zhodnocením věcných dopadů navrhovaných právních předpisů v České republice, kdy je metoda charakterizována a následně jsou ukazovány slabiny současného stavu a možná východiska do budoucna. Poslední kapitola *Aplikace: ekonomické přístupy k právu a rozhodování soudů* představuje aplikaci Law & Economics v případech ochrany soukromí, cenové regulace pražské taxislužby a při zohledňování pohlaví při stanovení výše pojistného na evropském trhu.

Cílem knihy bylo doplnit existující právní diskurz o ekonomický pohled na právo, což se bezpochyby autorům podařilo. Kritizovat lze poměrně nevelký rozsah publikace, jejímž primárním cílem však není kompilace světových učebnic předložená v národním jazyce. Využívání velkého množství poznámek pod čarou činí čtení složitějším a vyžaduje plnou koncentrovanost čtenáře, protože někdy poznámky slouží jen k odkazu na literaturu a jindy obsahují značné množství relevantního podnětného textu. Na druhou stranu předkládaná publikace si rozhodně neklade za cíl suplovat nenáročné čtení s odbornou tematikou.

Do okruhu čtenářů recenzované knihy rozhodně nelze řadit širokou veřejnost vzhledem k vysoké odbornosti a specializovanosti tématu, ale své čtenáře si publikace může najít jak mezi právníky, tak mezi ekonomy seznamujícími se s právnickým pohledem na jejich disciplínu. Ekonomický přístup k právu je jen jedním z možných pohledů na právo, přesto obě disciplíny, právo a ekonomie, jsou obory zabývajícími se lidským jednáním a právě Law & Economics a předkládaná kniha umožňují propojení obou pohledů a doplnění o racionální kritickou reflexi.